

Inštitút pre výskum práce a rodiny
Institute for Labour and Family Research

METODICKÁ POMÔCKA PRE KONTAKT S OBEŤAMI TRESTNÝCH ČINOV

2019

„Domov musí byť bezpečné miesto pre všetkých“

KMC
KOORDINAČNO-METODICKÉ CENTRUM
PRE PREVENCIU NÁSILIA NA ŽENÁCH

METODICKÁ POMÔCKA PRE KONTAKT S OBEŤAMI TRESTNÝCH ČINOV

Autorky:

Mgr. Barbora Burajová

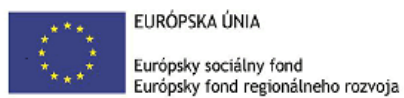
Zuzana André, M.A.

Vydavateľ: Inštitút pre výskum práce a rodiny

Rok vydania: 2019

Rozsah: 15 strán

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

Obsah:

Úvod	6
1 Čo by mohlo byť pre policajta užitočné vedieť, než príde do styku s obeťou.....	7
2 Zásady komunikácie s obeťou so skúsenosťou násilia	8
2.1 Dôvera, uznanie a rešpekt.....	9
2.2 Zaručenie bezpečia	10
3 Vedenie rozhovoru	11
3.1 Rozhovor s deťmi.....	12
4 Individuálne posúdenie obeť	13
5 Príloha - používané pojmy.....	23

Úvod

Hlavným cieľom tejto pomôcky je prispieť k hlbšiemu porozumeniu prístupu, ktorý je zameraný na obeť s ohľadom na povinnosť predchádzať druhej a opakovanej viktimizácii obetí trestných činov. Stotožnenie sa s prístupom orientovaným na obeť, zvyšovanie rešpektu k obetiam a postoje citlivé k ich potrebám nielen zvýšia efektivitu trestného konania, ale obetiam tiež zabezpečia podporu, aby pre nich účasť v trestnom konaní nebola neprimeranou záťažou a neprehlbovali sa dôsledky ich viktimizácie v dôsledku konania orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Výsledkom trestného konania má byť nielen zistenie trestného činu a potrestanie páchatela, ale aj spravodlivé zadostučinenie pre obeť, vrátane možnosti jej odškodnenia. V neposlednom rade výsledná dôvera v orgány činné v trestnom konaní a súdy je kľúčovým faktorom pre znižovanie obáv obetí ohlásit' trestný čin alebo žiadať pomoc od polície, čo je aj kľúčový faktor pri prevencii kriminality.

Viktimizácia vplýva na obeť rozlične nielen podľa osoby obeť, ale aj podľa druhu, povahy trestného činu a okolností jeho spáchania. V niektorých prípadoch sa škodlivé následky viktimizácie prejavujú nielen na jej zdraví či majetku ale aj napríklad v rodinnom či pracovnom živote obeť. Postup a prístup polície má preto priamy vplyv nielen na trestné konanie, ale nepriamo aj na postoje obeť k riešeniu dopadov trestného činu na všetky aspekty jej života. Skúsenosť s postupom a prístupom polície môžu posilniť alebo naopak oslabiť zdroje a odhodlanie obeť prejsť všetkými postupmi potrebnými na reparáciu následkov viktimizácie alebo na obranu proti opakovanej viktimizácii. V niektorých prípadoch sa obeť obráti na políciu bezprostredne po čine, v iných, najmä v prípade pokračujúcich trestných činov alebo špecifických trestných činov, napríklad znásilnenia, sexuálneho zneužívania či sexuálneho násillia, obeť môže kontaktovať políciu až po určitom čase. Je dobré predpokladať, že bez ohľadu na to, koľko času uplynulo od spáchania skutku, obeť v jeho dôsledku nemusí reagovať a konať logickým spôsobom alebo spôsobom, ktorý by sme považovali za samozrejmy. Môže na ňu vplývať rad faktorov, napríklad stres, zahanbenie, neistota vyplývajúca z prežitej viktimizácie alebo neznalosti toho čo bude nasledovať a podmienok, za akých sa bude postupovať. Obeť môže prežívať aj neistotu z kontaktu s policajtom alebo policajtkou ako reprezentantami štátnej moci.

V pomôcke upozorňujeme na potreby obetí trestných činov, najmä osobitne zraniteľných obetí, príčiny týchto potrieb a na praktických príkladoch ponúkame účastníkom výcviku nástroje ako je možné na tieto potreby reagovať. Pri používaní tejto pomôcky je treba mať vždy na zreteli, že každá obeť trestného činu je v prvom rade individuálnou osobou s individuálnymi schopnosťami, možnosťami aj skúsenosťami, ktoré mala už pred spáchaním trestného činu. Už pred viktimizáciou žila svoj život a realizovala sa v určitom prostredí – rodinnom i pracovnom, plnila si svoje životné očakávania, nadväzovala vzťahy a naučila sa určitému spôsobu sociálnej interakcie v jej vlastnom sociálnom a komunitnom okolí. Je preto potrebné v jednotlivých situáciách uvážiť, ktoré z ponúkaných príkladov je vhodné použiť v konkrétnom prípade s ohľadom na osobu obeť ako aj na trestný čin a okolnosti jeho spáchania.

1 Čo by mohlo byť pre policajta užitočné vedieť, než príde do styku s obeťou

Pre obeť trestných činov môže byť veľmi zložité prichádzať do kontaktu s políciou. Skutočnosť, že sa osoba stala obeťou protiprávneho konania narúša v každom prípade osobnú integritu obeť bez ohľadu na to, či bola vystavená fyzickému útoku alebo predmetom útoku bol jej majetok. Všetky dôsledky trestného činu teda nemožno vyjadriť len výškou majetkovej škody či mierou poškodenia zdravia. Viktimizácia má dopad na celý život človeka a stavia ho do novej individuálnej aj spoločenskej role - role obeť trestného činu. V prípade mnohých trestných činov viktimizácia naruší obraz obeť o nich samých a môže narušiť aj to, ako bola doposiaľ obeť vnímaná jej okolím, alebo obeť môže mať obavy, že sa tak stane (*človeku ako som ja, sa takéto nestáva; čo si o mne pomyslia..., veď toto sa deje, len tým málo opatrným/ obozretným/ vzdelaným; veď toto sa deje, len tým mladým/ starým/ sociálne slabým/ vyzývavým a pod.*). Nová rola obeť tiež človeka vedie ku kontaktu s orgánmi činnými v trestnom konaní a stavia ho do postavenia zdroja dôkazov o trestnom čine. Obeť sa musí zúčastňovať formalizovaných postupov v trestnom konaní, pričom nemusí rozumieť nielen pravidlám, za ktorých sú vykonávané a jazyku, ktorý ich popisuje, ale veľakrát nerozumie ani účelu týchto postupov. Oproti tomu všetkému orgány činné v trestnom konaní sú s obeťou v kontakte z dôvodu výkonu svojho povolania, na ktoré sú odborne pripravené a majú praktické skúsenosti s kriminalitou – trestnými činmi a ich páchatelmi. Vzťah policajta a obeť nie je preto v mnohých ohľadoch symetrický.

Asymetria (nerovnováha) vzťahu policajta a obeť je posilňovaná ešte tým, že polícia reprezentuje represívnu zložku štátnej moci. Je zrejmé, že obe strany disponujú v danej situácii veľmi rozdielnou mierou moci a je vhodné, pokiaľ si je policajt/ka tejto „výhody“ na svojej strane vedomý/á a naučí sa vo svojej praxi s ňou narábať v prospech obeť a výkonu svojej práce.

Do vzťahu obeť s políciou vstupujú i všeobecné postoje a presvedčenia, ktoré voči polícii obeť prechováva a to bez ohľadu na svoju súčasnú skúsenosť s viktimizáciou. Polícia predstavuje autoritu, voči ktorej môžu ľudia pociťovať silný rešpekt a úctu, napr. staršia osoba, dieťa (*Políciu si treba vážiť, správať sa k nej slušne, Keď niečo povie pán policajt, musím poslúchnuť, On/ona vie najlepšie čo treba...*) alebo nedôveru¹,

strach či neistotu (*Aj tak mi nepomôžu, Polícii nedôverujem, Čo tak asi zmôžu, Beztak mi neuveria, Budú s tým chcieť byť len rýchlo hotoví...*) alebo odpor a rebéliu, napr. tínedžer (*Čo mi chceš, Tebe tak budem veriť, Aj tak Ti je jedno, ako to mám/čo so mnou bude...*).

U obeť je v prvom rade narušený jej pocit bezpečia a kontroly nad vlastným životom. Obeť môže byť traumatizovaná a/alebo zažívať najrôznejšie emócie, akými sú strach, hnev, smútok, bezmocnosť, vina, prípadne môže disociovať (čiže byť odpojený/á od násilnej skúsenosti, ktorú zatiaľ nedokáže integrovať). Môže byť veľmi rozrušená, môže mať fyzické zranenie a iné. To, ako bude policajt/policajтка v kontakte s obeťou reagovať a nakoľko bude schopný/á obnoviť u nej

---

¹ Polícii dôveruje cca 42% občanov a občianok SR.

základný pocit bezpečia, bude mať dopad na to, nakoľko bude obeť schopná a ochotná ďalej spolupracovať v trestnom konaní a participovať na riešení svojej situácie.

Za účelom obnovenia pocitu bezpečia a zabezpečenia ochrany obeť môže policajt či policajka využiť viacero nástrojov. Jedným z najdôležitejších je spôsob komunikácie s obeťou, a to počas celého kontaktu s obeťou. Ten by mal brať do úvahy v prvom rade potreby a očakávania obeť a skutočnosť, že obeť je poškodená a nie obvinená.

Čo obeť očakávajú od polície?

Akákoľvek obeť očakáva od polície najmä:

- slušný a profesionálny prístup a správanie sa voči nej (a jej ďalším blízkym osobám, ak majú napríklad postavenie svedka), bez predsudkov a osobných hodnotiacich úsudkov;
- polícia jej uverí a bude brať viktimizáciu, o ktorej hovorí vážne a s pochopením pre situáciu obeť;
- polícia jej zrozumiteľné informácie o jej právach a o inej dostupnej pomoci a podpore;
- všetky informácie, ktoré dostane od polície alebo ktoré od nej polícia požaduje, budú zrozumiteľne vysvetlené;
- polícia ju osobitne upozorní na dôležité skutočnosti, práva alebo povinnosti;
- polícia vykoná všetky kroky k zaisteniu bezpečia samotnej obeť a prípadne jej blízkych osôb, ak majú postavenie svedka;
- zabezpečia jej ochranu pred opakovanou viktimizáciou, ak je to potrebné;
- ak je to možné, násilníkovi jasne dajú najavo protiprávnosť jeho správania;
- policajti ubezpečia obeť, že môže kedykoľvek opäť kontaktovať políciu a bude jej poskytnutý kontakt za týmto účelom.

2 Zásady komunikácie s obeťou so skúsenosťou násilia

Polícia by v komunikácii s obeťou mala vedome predchádzať nožnej druhotnej či opakovanej viktimizácii. Pri komunikácii s obeťou je potrebné mať na zreteli, že obeť je v prvom rade osobou, ktorej bola v dôsledku viktimizácie spôsobená ujma konaním alebo opomenutím inej osoby. **Rozhovor s ňou by mal byť preto citlivý, empatický a neobviňujúci.** Zároveň by sa mal prispôbiť a byť primeraný veku a vývinovej zrelosti obeť, jej emočnému stavu, kognitívnym schopnostiam a podobne. Policajt bude inak komunikovať s 10-ročným dieťaťom a inak so staršou osobou či osobou s mentálnym postihnutím alebo ženou, ktorá zažila znásilnenie alebo je vystavená domácejmu násiliu. Obeť je potrebné **vysvetliť postup policajtov,** najmä jeho účel. Vedieť, čo bude účelom úkonu a ako bude prebiehať, umožní obeť rozhodovať sa informovane. Obeť nebude mať mylné očakávania, ak policajt stručne opíše každý svoj nasledujúci krok a zodpovedá všetky prípadné otázky obeť. Toto zároveň poskytuje možnosť, aby policajt obeť ozrejmil, kde končia jeho kompetencie a začínajú kompetencie inej zodpovednej osoby, prípadne kde sa končia kompetencie polície a začínajú sa kompetencie prokuratúry alebo súdu.

Policajt musí **zaručiť obeť dôvernosť.** Je neetické a neprofesionálne rozprávať nezainteresovaným o konkrétnych prípadoch. Obeť by však mala byť poučená, že v trestnom konaní budú použité jej osobné údaje a v akom rozsahu. Je dôležité obeť informovať

a zrozumiteľne jej vysvetliť jej práva a povinnosti podľa Trestného poriadku (poučenie poškodeného a svedka). Poučenie je potrebné urobiť zrozumiteľne primerane veku, rozumovej vyspelosti, zdravotnému stavu, vrátane psychického stavu obeť.

Policajt **musí byť pri rozhovore s obeťou veľmi trpezlivý**. Obeť pravdepodobne zažíva celú škálu negatívnych pocitov, ktoré jej sťažujú rozprávať o skúsenosti s viktimizáciou. Osobitne citlivý a trpezlivý treba byť voči obetiam násilia. Policajt nesmie na obeť naliehať, naopak, je dôležité dať jej priestor a čas. Nesmie ju tlačiť do rozhodnutí, ktoré sama nechce (*V takomto prípade je nutné, aby ste s páchatelom prerušili akýkoľvek kontakt/ aby ste rozhodne podali trestné oznámenie...*) a musí jej zrozumiteľne vysvetliť jej práva. Napriek tomu, že môže byť náročné pri plnení služobných povinností pôsobiť, že policajt má dostatok času na kontakt s obeťou, musí sa zdržať všetkého, čo by mohlo v obeť vzbudiť dojem, že na jej prípad nie je dostatok času alebo že polícia je v časovom strese.

Policajt **nesmie skúsenosť obeť zľahčovať** (*Tak to sa zas tak veľa nestalo.*) a **musí sa vyhnúť pripisovaniu spoluviny za viktimizáciu** (*Prečo ste, prosím Vás, reagovali takto?, Čím ste ho vyprovokovali, než Vám ublížil?, Viete prečo Vám ubližuje?...*).

Je potrebné **brať výpoveď a obavy obeť vážne a nevzbudzovať v nej pocit, že sa spochybňuje jej verzia**. Niektoré obeť môžu očakávať, že im nebudú veriť, a preto volia opatrné a defenzívne správanie a minimalizujú svoju skúsenosť. K základným pravidlám preto patrí obeť neposudzovať za to, čo urobila či naopak neurobila (*Prečo ste neodišli skôr?, Prečo ste sa nebránili?, Ako to, že to zašlo tak ďaleko?, Prečo ste nevyhľadali pomoc?, Prečo ste ihneď nezavolali políciu.*), nespochybňovať jej slová, ani skutky. Je potrebné nebrať ju na zodpovednosť za viktimizáciu, ktorú zažila a vyhnúť sa akémukoľvek naznačovaniu, že to, čo sa jej stalo, si zaslúžila sama svojím správaním (*Viete, chodiť sám/sama tak neskoro po ulici., Požívať alkohol je vždy riziko., Neprovokovali ste ho?...*). Súčasťou profesionálneho prístupu policajta je obeť nezosmiešňovať, ani nezľahčovať ju samotnú, ako ani jej skúsenosť a jej potreby (*To zvládnete, už sme tu mali aj o dosť ťažšie prípady.*). Najmä dlhodobo týrané obeť budú očakávať názor, že násilie, ktorým trpia, je ich chyba. Je potrebné vyhýbať sa otázkam: *Prečo ste to nechala dôjsť tak ďaleko?* či *Prečo ste sa nebránili?, Prečo ste sa k nemu vrátili?*, a pod.

Celkovo sa neodporúča pýtať sa otázky Prečo?. Omnoho vhodnejšie sú otázky začínajúce napr. príslovkou Ako? (Ako sa to stalo?..).

Obeť je potrebné ubezpečiť, že má nárok na ochranu pred protiprávnym konaním a že konala správne, keď sa obrátila na políciu. Vo všeobecnosti by mala polícia **prístupovať k obeť uisťujúco a zároveň by mala prejavovať pochopenie vážnosti činu, ktorý sa stal a jeho dosahu** na druhých ľudí. Treba sa vyhnúť irelevantným, zastrahujúcim a ironickým otázkam, keďže môžu viesť k zvýšenej miere frustrácie alebo zastrasenia obeť, respektíve k pocitu, že jej nikto neverí. Výsledkom môže byť znížená miera spolupráce a najmä sekundárna a opakovaná viktimizácia.

2.1 Dôvera, uznanie a rešpekt

Základom pre dobrú komunikáciu za akýchkoľvek okolností, je nadviazanie dobrého kontaktu. Nasledujúce pravidlá pre komunikáciu s obeťou je možné využiť pri akejkoľvek forme kontaktu, či už pri telefonickom oznámení, pri prijímaní trestného oznámenia, preverovaní na

mieste, alebo v rámci zisťovania informácií alebo pri výsluchu obeť. Na začiatku kontaktu s obeťou je potrebné upokojiť ju a získať si jej dôveru. Za týmto účelom by ju mal policajt slušne pozdraviť a predstaviť sa menom a priezviskom. Je vhodné aj oznámiť obeť, aká je konkrétna úloha policajta (*Spíšem s Vami trestné oznámenie, Budem viesť váš výsluch a pod.*). **Jednoduché vyjadrenie, že jej policajt dôveruje, môže vytvoriť pre obeť dostatočne uvoľňujúcu atmosféru pre poskytnutie potrebných informácií.**

Počas vedenia rozhovoru je potrebné prejavovať obeť rešpekt, dôveru v jej slová a podporu, a to napríklad slovami:

- *Sme tu pre vás, už ste v bezpečí.*
- *S riešením podobných situácií máme skúsenosti, dôležité je, aby ste sa trochu upokojili.*
- *Verím, že situácia, v ktorej ste je ťažká a nepríjemná a že sa necítite dobre, ale môžete nám dôverovať. Spoločne môžeme nájsť riešenie Vašej situácie.*
- *Než začneme spolu hovoriť, je niečo, čo by ste v tejto chvíli ešte potrebovali? Napríklad pohár vody.*
- *Teraz mi, prosím, povedzte, čo sa stalo. Máte dostatok času. V prípade, že budete potrebovať prestávku, napiť sa či zísť na toaletu, dajte mi, prosím, vedieť.*

Obeť oslovujeme slušne a s rešpektom. V prípade priameho oslovenia nepoužívame neformálne oslovenia ako „babka“ či „dedko“ alebo „drobec“, ale pán/pani a priezvisko. V prípade dieťaťa si môžeme hneď v úvode rozhovoru s dieťaťom overiť, ako ho oslovovať. Pokiaľ informujeme o obeť inú osobu, napríklad kolegu alebo zdravotníka, v prítomnosti obeť je vhodnejšie ako „poškodená/ý“ používať označenie obeť trestného činu alebo použiť označenie pán/pani a priezvisko. Obetiam mladším ako 15 rokov v rozhovore spravidla tykáme. S 15 a viac ročnými obeťami komunikujeme zvyčajne ako s dospelými, čiže prostredníctvom vykania.

Na začiatku rozhovoru je dôležité zistiť, či obeť rozumie, alebo hovorí cudzím jazykom a informovať ju, že ak potrebuje, bude jej **zabezpečené tlmočenie**. V prípade, že hovorí cudzím jazykom je potrebné prizvať tlmočníka, ktorý hovorí jazykom, ktorému obeť rozumie.

Dodržiavaním týchto základných pravidiel prejavujeme obeť rešpekt a vytvárame dôveru.

2.2 Zaručenie bezpečia

Zabezpečenie bezpečnosti je nepochybne úlohou polície, no jednotlivci očakávajú, že im polícia zabezpečí aj ich individuálne bezpečie. Obeti, ktorá môže pociťovať strach a veľkú neistotu, môže polícia navodiť pocit bezpečia prostredníctvom profesionálneho postupu, ak bude pristupovať k obeť empaticky a citlivo. Obete by mali po návšteve polície znovu nadobudnúť pocit, že svoj život môžu kontrolovať, čo je pre ne takmer životne dôležité. Často na to postačujú najjednoduchšie informácie o tom kde, kedy môžu podať trestné oznámenie, aké sú fázy trestného konania a za ktorú zodpovedá polícia, kedy a akým spôsobom bude obeť vypočutá ako poškodený a svedok, ako môže predložiť dôkazy, v akých prípadoch a komu môže podať sťažnosť alebo iný opravný prostriedok, na koho sa ešte môže obrátiť. Nie je vhodné spoľahnúť sa na to, že tieto informácie sú obsiahnuté v poučení poškodeného a svedka. Pokiaľ je poučenie obeť vykonané naraz v celom rozsahu, je len málo pravdepodobné, že bude schopná pochopiť a zapamätať si všetky informácie. Jazyk zákonného poučenia je pre laika ťažko zrozumiteľný. Je

preto dobré informovať o tom, čo je pre obeť v jej situácii podstatné, jednoduchou formou opakovane alebo aj pred tým, ako obeť podáva výpoveď ako poškodený a svedok.

S obeťou je potrebné zaobchádzať s rešpektom aj vtedy, keď odmietne prijať opatrenia navrhované políciou – napr. podanie trestného oznámenie, a neodsudzovať ju, ak sa rozhodne trestné oznámenie nepodať. Má sa jej venovať rovnaká pozornosť a podpora, akú by jej policajti venovali, keby oznámenie podala.

Po skončení formálnych úkonov by mal policajti obeť povzbudiť, aby vyhľadala a prijala pomoc organizácií na pomoc poškodeným a mal by ju tiež informovať o ďalších možnostiach podpory.

Zoznam organizácií, ktoré poskytujú ochranu deťom nájdete tu: <https://detstvobeznasilia.gov.sk/>. Pre pomoc deťom pôsobia aj Linka detskej istoty na čísle 116 111 a Linka detskej dôvery na čísle 055/ 234 72 72.

Pre ženy, obeť násillia, pôsobí Národná linka pre ženy, ktorá je na čísle 0800 212 212 dostupná nepretržite počas 24 hodín. Zoznam organizácií, ktoré poskytujú ochranu ženám zažívajúcim násillie nájdete tu: <http://www.zastavmenasillie.gov.sk/adresar/>.

Obeť, ktorej sa dostane podpora, bude lepšie pripravená vyrovnáť sa so svojou skúsenosťou a rýchlejšie nadobudne kontrolu nad svojim životom.

3 Vedenie rozhovoru

Každá obeť by mala mať možnosť hovoriť o svojej skúsenosti z jej pohľadu a jej tempom. Obeť môže byť bezprostredne po skutku mimoriadne stresovaná a dezorientovaná a niekedy nebude pripravená podať vyčerpávajúce informácie o tom, čo sa stalo. Pokiaľ policajti zisťuje informácie, je potrebné zamerať sa iba na skutočnosti, ktoré policajtovi umožnia posúdiť skutočnosti rozhodujúce pre začatie trestného stíhania.

Pri zisťovaní informácií a pri výsluchu by mal policajti klásť stručné, zrozumiteľné a citlivé otázky, ktoré nenavádzajú obeť na odpoveď. Obeť má mať možnosť vyjadriť sa vlastnými slovami. Pokiaľ obeť vypovedá ako svedok musí jej byť na začiatku daná možnosť rozprávať voľne o všetko, čo si pamätá. Až potom je vhodné pristúpiť ku kladeniu otázok o detailoch alebo otázkach, ktoré je potrebné ozrejmiť. Pri kladení otázok postupujte vždy od všeobecného ku konkrétnemu, od neutrálnych informácií k informáciám citlivým, najmä takým, ktoré sa dotýkajú súkromia a intimity.

Policajti by mal dbať na to, aby kontakt obeť a podozrivej či obvinenej osoby bol vždy minimalizovaný na najmenšiu možnú mieru. Ich kontakt aj v prítomnosti polície môže byť pre obeť traumatizujúci. V prípadoch niektorých trestných činov, napríklad nebezpečného vyhrážania alebo týrania blízkej osoby alebo zverenej osoby, obeť v prítomnosti páchatela nebude chcieť vypovedať. Dôsledne treba dodržiavať zákaz konfrontácie obeť a obvineného v prípadoch ustanovených Trestným poriadkom.

V prípade oznámenia na policajnej stanici je potrebné viesť rozhovor na nerušenom mieste, v osobitnej miestnosti. Ak to okolnosti prípadu dovoľujú a obeťou je žena, mala by mať možnosť výberu **hovoríť s policajtkou**. Ideálne by rozhovor mala viesť skúsená policajtká vytrénovaná

v komunikačných zručnostiach a schopná komunikovať s obeťami trestných činov, a špeciálne s obzvlášť zraniteľnými obeťami trestných činov. Výsluch obzvlášť zraniteľných obetí by mal byť realizovaný v špeciálnej výsluchovej miestnosti a mali by byť dodržané všetky podmienky používania týchto miestností a vedenia výsluchu.

Pri vedení rozhovoru:

- Policajt by mal hovoriť pokojným hlasom a priamo.
- Policajt pri rozhovore umožní obeti opísať situáciu z vlastného uhla pohľadu a jej vlastným tempom, nevyvoláva v obeti dojem, že spochybňuje jej vyjadrenia.
- Policajt by nemal obeť súdiť, a to ani vtedy, ak jej konaniu alebo rozhodnutiam z ľudského hľadiska nerozumie. Nie je na polícii rozhodnúť, čo sa stalo a prečo, ale zistiť, či došlo k spáchaniu trestného činu a adekvátnym spôsobom postupovať.
- Policajt zopakuje otázky toľkokrát, koľko je potrebné, až pokiaľ sú jasné všetky potrebné informácie.
- Policajt sa musí uistiť, že nevydáva rôznorodé a protichodné posolstvá. Reč tela môže prezradiť podráždenie, nedôveru voči tomu, čo policajt počuje. Neverbálna komunikácia by mala byť v súlade s hovoreným.
- Policajt by mal jednotlivé situácie vyhodnotiť a konať so zámerom ochrániť každú zraniteľnú obeť násilia, ktorá v istých situáciách nemusí byť schopná posúdiť mieru rizika.
- Najdôležitejšie je **obeť informovať o jej možnostiach**. Ak sa rozhodne podať trestné oznámenie, pripraviť ju na to, čo bude po podaní trestného oznámenia nasledovať s ohľadom na úkony trestného konania.
- Policajt musí vo veci postupovať vždy nestranné a nezaujato, to však neznamená, že nemôže obeť pri výpovedi povzbudiť a prejať pochopenie pre jej situáciu (*Uvedomujem si, že ste v zložitej situácii, ale porozprávajte mi...; Chápem, že to pre vás nie je ľahké, povedzte mi však viac o ...; Je dôležité chrániť sa pred násilím a my vám s tým môžeme pomôcť*).

Obeť je potrebné informovať, že má **právo prizvať dôverníka, ktorý ju bude sprevádzať trestným konaním**. Dôverník môže byť nápomocný aj pre policajta, prostredníctvom neho možno obeť upokojiť. Obeť sa v prítomnosti dôverníka môže cítiť bezpečnejšie a bude mať vyššiu kapacitu zúčastniť sa na úkone. Príklady otázok:

- *Chcete aby sme niekomu zavolali, aby bola pri vás blízka osoba?*
- *Prajte si, aby sme zavolali na národnú linku pre ženy zažívajúce násilie, tam je odborníčka, ktorá vám citlivo vysvetlí, čo budete potrebovať.*

3.1 Rozhovor s deťmi

Aj vzhľadom na vek a dopad traumy, ktorú mohli detské obeť zažiť, vyžadujú deti väčšiu starostlivosť a citlivosť polície pri vedení rozhovoru. Zažívajú udalosti, myslia, hovoria a správajú sa vlastným spôsobom, ktorý reflektuje ich vek a vývinové kapacity. Ak chceme aby boli deti schopné participovať na procese spravodlivosti a byť chránené pred násilím, potrebujeme sa prispôbiť ich jazyku a správaniu, keď s nimi komunikujeme. Policajti majú **používať jednoduchý jazyk, vziať do úvahy vek, zrelosť a intelektuálny rozvoj dieťaťa a skontrolovať si, či dieťa skutočne rozumie tomu, čo hovoria**.

V rámci komunikácie s deťmi treba používať:

- Krátke a jednoduché vety
- Aktívny spôsob pýtania sa
- Pozitívne formulované vety (*Povedal si to niekomu?*)
- Otázky len s jedným významom
- Použitie len jedného záporu (*Povedala ti mama, aby si nešiel von?*)
- Priame otázky, nie hypotetické (*Si unavený?*)

Pri rozhovore s deťmi by polícia mala myslieť na nasledovné:

- rozhovor s dieťaťom robiť v bezpečnej a tichej miestnosti;
- hovoriť s dieťaťom z očí do očí – čupnúť si alebo si sadnúť si vedľa neho;
- dieťaťu vysvetliť, prečo s ním hovoríte;
- vyhnúť sa hodnoteniu ich blízkych, rodiny a toho, čo sa stalo, ale udalosti nezľahčovať, úmyselne dieťa nezavádzať;
- najprv nechať dieťa rozprávať samé, otázky klásť až následne, a to nenavádzajúcim spôsobom (deti môžu vycítiť, akú odpoveď chce policajt počuť a snažiť sa ho uspokojiť), pokúsiť sa zhromaždiť informácie o tom, čo sa stalo a tiež, či sa takéto niečo stalo aj v minulosti. Deti môžu mať chuť hovoriť, byť aktívne zapojené a cítiť sa užitočné. V niektorých prípadoch budú deti zľahčovať alebo aj ospravedlňovať to, čo sa stalo a budú sa pokúšať chrániť páchateľa.

4 Individuálne posúdenie obete

Podľa ustanovenia § 2 ods. 1 písm. c) bodu 6 zákona o obetiach by mal policajt v styku s obeťou vykonať individuálne posúdenie obete a tak identifikovať, či ide o obeť vystavenú zvýšenému riziku opakovanej viktimizácie². Povinnosť individuálneho posúdenia tak rozširuje taxatívny výpočet obzvlášť zraniteľných obetí podľa bodov 1 až 5 ustanovenia § 2 ods. 1 písm. c) zákona o obetiach aj na tie obete, v prípade ktorých je potrebné predchádzať vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie s ohľadom na:

- a) **Osobné vlastnosti obete;**
- b) **Vzťahu obete k páchatelovi alebo závislosť od páchatela;**
- c) **Predošlej skúsenosti obete s viktimizáciou;**
- d) **Druh alebo povahu a okolnosti spáchania trestného činu.**

Identifikácia obzvlášť zraniteľnej obete má dopady nielen pre aplikáciu ustanovení zákona o obetiach ale aj aplikáciu konkrétnych procesných postupov podľa Trestného poriadku a preto ju môžeme považovať za **tzv. primárne posúdenie**. Identifikácia obzvlášť zraniteľnej obete a posúdenie jej individuálneho postavenia v konkrétnom prípade je dôležité nielen s ohľadom na práva obetí, ale aj povinnosti orgánov činných v trestnom konaní vykonať konkrétny úkon stanoveným spôsobom alebo iný úkon nevykonať. S ohľadom na požiadavku ochrany a podpory obetí trestných činov ide najmä o zákaz konfrontácie, spôsob, obsah a formu vykonania

---

² Opakovanou viktimizáciou je podľa § 2 ods. 1 písm. g) zákona o obetiach ujma, ktorá obeti vznikla v dôsledku pokračujúceho konania páchateľa, ktoré spočíva v pôsobení na obeť vyhrážaním, zastrášaním, nátlakom, zneužívaním moci nad obeťou, pomsténím sa alebo inou formou s cieľom pôsobiť na fyzickú integritu obete alebo psychickú integritu obete.

výsluchov a pribratie psychológa ako pomocnej osoby k výsluchu (ďalej ako „osobitné opatrenia na ochranu a podporu obeť“).

Účelom **konfrontácie** v trestnom konaní je vyjasniť rozpor o závažných okolnostiach vo výpovedi obvineného, spoluobvineného alebo svedka. Ak tento rozpor nie je možné vyjasniť inak, je možné podľa § 125 ods. 1 Trestného poriadku postaviť obvineného tvárou v tvár spoluobvinenému alebo svedkovi. Hoci si môžu tieto osoby klásť navzájom otázky len so súhlasom vypočúvajúceho (§ 125 ods. 2 Trestného poriadku), v prípade niektorých obetí im osobná konfrontácia s obvineným môže spôsobiť vysokú mieru stresu a z neho vyplývajúcej ujmy na ich mentálnej a morálnej integrite, ktorá prevyšuje účel konfrontácie. Hoci nie je možné arbitrárne presne vopred zhodnotiť, akú mieru ujmy na mentálnej a morálnej integrite spôsobí účasť obeť na trestnom konaní, skúsenosti obetí niektorých trestných činov alebo obetí s určitými charakteristikami, či v osobitnom vzťahu k páchatelovi viedli k tomu, že možnosť využitia konfrontácie bola obmedzená s ohľadom na preukázané zvýšené riziko druhotnej viktimizácie v jej dôsledku.

Podľa § 125 ods. 5 Trestného poriadku nie je možné použiť konfrontáciu páchatela a obeť v trestnom konaní o trestných činoch proti ľudskej dôstojnosti, o trestnom čine týrania blízkej osoby a zverenej osoby alebo o trestnom čine obchodovania s ľuďmi. Ďalej Trestný poriadok dáva na zváženie, či konfrontáciu vylúčiť v prípade trestných činov, ktoré boli spáchané násilím alebo hrozbou násilia, ak hrozí nebezpečenstvo spôsobenia druhotnej viktimizácie alebo opakovanej viktimizácie. S ohľadom na hrozbu tohto nebezpečenstva Trestný poriadok výpočtom niektorých dôvodov pre existenciu takejto hrozby uvádza napríklad vek, pohlavie, sexuálnu orientáciu, rasu, národnosť, náboženské vyznanie, rozumovú vyspelosť alebo vzťah k páchatelovi trestného činu alebo závislosti na ňom. Pri využívaní konfrontácie je teda potrebné na základe aktuálnych okolností prijať osobitné opatrenia na ochranu a podporu obeť a obdobne ako pri aplikácii ustanovenia § 2 ods. 1 písm. c) bodu 6 zákona o obetiach, zvažovať s ohľadom na hrozbu druhotnej viktimizácie alebo opakovanej viktimizácie:

- a) **Či poškodený nie je obeťou trestného činu proti ľudskej dôstojnosti, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby alebo trestného činu obchodovania s ľuďmi;**
- b) **Osobné vlastnosti obeť v prípade trestných činov, ktoré boli spáchané násilím alebo hrozbou násilia;**
- c) **Vzťah obeť k páchatelovi alebo závislosť od páchatela v prípade trestných činov, ktoré boli spáchané násilím alebo hrozbou násilia.**

Podľa § 134 ods. 4) Trestného poriadku ak je ako svedok v trestnom konaní vypočúvaná obzvlášť zraniteľná obeť, treba **vykonať výsluch ohľaduplne** a po obsahovej stránke tak, **aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať**. S ohľadom na formu sa výsluch vykoná s **využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu** alebo s využitím technických zariadení určených na prenos a záznam zvuku a obrazu. Ďalej, ak sa tým nenaruší priebeh trestného konania, teda najmä ak nehrozí omeškanie, je potrebné zabezpečiť, aby výsluchy v prípravnom konaní viedla tá istá osoba.

Ďalšie opatrenie podľa § 134 ods. 4) Trestného poriadku **pribratie psychológa alebo znalca** k výsluchu sa má realizovať, ak je ako svedok vypočúvaná obzvlášť zraniteľná obeť, o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej osobné vlastnosti, vzťah k páchatelovi alebo závislosť od páchatela, povahu a okolnosti spáchania trestného činu mohlo nepriaznivo ovplyvniť

jej telesnú integritu alebo duševnú integritu alebo vystaviť ju riziku druhotnej viktimizácie. Pri pribratí psychológa alebo znalca podľa § 134 ods. 4) Trestného poriadku je teda potrebné na základe aktuálnych okolností, zvažovať ako to, o čom má obeť vypovedať, môže mať negatívny dopad na jej telesnú integritu alebo duševnú integritu a môže obeť druhotne viktimizovať, s ohľadom na:

- a) **Osobné vlastnosti obete;**
- b) **Vzťah obete k páchatelovi alebo závislosť od páchatela;**
- c) **Povahu a okolnosti spáchania trestného činu.**

Podľa § 134 ods. 5) Trestného poriadku v prípade taxatívne vymenovaných trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, obchodovania s ľuďmi alebo týrania blízkej osoby a zverenej osoby, ak je vypočúvaná obzvlášť zraniteľná obeť, **mala by výsluch v prípravnom konaní viesť osoba rovnakého pohlavia** ako vypočúvaná osoba. V prípade, ak tomu bránia závažné dôvody, musí ich orgán činný v trestnom uviesť v zápisnici.

Hoci je potrebné priznať, že z pojmového hľadiska Zákon o obetiach a Trestný poriadok vykazujú určitú mieru nekonzistencie pri používaní pojmov ako napríklad „predchádzanie viktimizácii“, „predchádzanie vyššiemu riziku viktimizácie“, „predchádzanie nebezpečenstvu spôsobenia druhotnej viktimizácie“, je z vyššie uvedeného zrejmé, že účelom priznania postavenia obzvlášť zraniteľnej obete podľa zákona o obetiach a posúdenia ďalších faktorov podľa Trestného poriadku, je podpora a ochrana obete pred druhotnou a opakovanou viktimizáciou, pričom popri zákone o obetiach aj Trestný poriadok obsahuje konkrétne ustanovenia, ktoré je možné využiť ako osobitné opatrenia na ochranu a podporu obete a obeť sa ich môže na strane druhej dovoliavať. V nasledujúcej tabuľke uvádzame prehľad týchto opatrení v rámci Trestného poriadku spolu s uvedením, čo s ohľadom na konkrétne ustanovenia zákona o obetiach alebo Trestného poriadku pri obeti posudzujeme ako primárne, ktoré ďalšie faktory posudzujeme v prípade pozitívneho primárneho posúdenia, za akým účelom a akým faktickým dopadom pre policajnú prax.

Právny základ	Primárne posúdenie	Posúdenie ďalších faktorov	Účel	Dopad pre policajnú prax
§ 2 ods. 1 písm. c) bodu 1 zákona o obetiach	Vek: Dieťa: osoba mladšia ako 18 rokov; ak nie je vek známy a existuje dôvod domnievať sa, že je osoba dieťaťom, považuje sa za dieťa, pokiaľ sa nepreukáže opak	x	Predchádzanie druhotnej viktimizácii alebo opakovanej viktimizácii (per analogiam § 3 ods. 3 zákona o obetiach).	Obzvlášť zraniteľná obeť: použitie ustanovení Zákona o obetiach a Trestného poriadku s ohľadom na obzvlášť zraniteľné obeť
§ 2 ods. 1 písm. c) bodu 2 zákona o obetiach	Vek: Osoba staršia ako 75 rokov	x		
§ 2 ods. 1 písm. c) bodu 3 zákona o obetiach	Zdravotné postihnutie: Osoba so zdravotným postihnutím podľa Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (ozn. MZ SR č. 317/2010 Z. z.)	x		
§ 2 ods. 1 písm. c) bodu 4 zákona o obetiach	Trestný čin: Obchodovania s ľuďmi; Týranie blízkej osoby a zverenej osoby; Trestný čin spáchaného organizovanou skupinou; Trestný čin proti ľudskej dôstojnosti; Trestný čin terorizmu alebo Trestný čin domáceho násillia	x		
§ 2 ods. 1 písm. c) bodu 5 zákona o obetiach	Dôvod trestného činu spáchaného násillím alebo hrozbou násillia s ohľadom na osobu obeť: Pohlavie, sexuálna orientácia, národnosť, rasová alebo etnická príslušnosť, náboženské vyznanie alebo viera	x		
§ 2 ods. 1 písm. c) bodu	a) Osobné vlastnosti obeť; b) Vzťah obeť k páchatelovi alebo závislosť od páchatel'a;	x	Predchádzanie vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie.	Obzvlášť zraniteľná obeť: použitie ustanovení Zákona o obetiach

6 zákona o obetiach	c) Predošlá skúsenosť obeť s viktimizáciou; d) Druh alebo povaha a okolnosti spáchania trestného činu.			a Trestného poriadku s ohľadom na obzvlášť zraniteľné obeť
§ 125 ods. 5 Trestného poriadku	Trestný čin proti ľudskej dôstojnosti, týrania blízkej osoby a zverenej osoby alebo obchodovania s ľuďmi	x	Predchádzanie nebezpečenstvu spôsobenia druhotnej viktimizácie alebo opakovanej viktimizácie	Zákaz konfrontácie
§ 125 ods. 5 Trestného poriadku	Trestný čin násilím alebo hrozbou násilia	a) Osobné vlastnosti obeť; b) Vzťah obeť k páchatelovi alebo závislosť od páchatelja.	Predchádzanie nebezpečenstvu spôsobenia druhotnej viktimizácie alebo opakovanej viktimizácie	Vylúčenie konfrontácie
§ 134 ods. 4) Trestného poriadku	Obzvlášť zraniteľná obeť podľa zákona o obetiach	x	Predchádzanie riziku druhotnej viktimizácie (per analogiam § 135 ods. 1 TP)	Ohľaduplný výsluch; Prevencia opakovania vypovedania o tých istých skutočnostiach v ďalšom konaní; S využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu alebo s využitím technických zariadení určených na prenos a záznam zvuku a obrazu; Ak sa tým nenaruší priebeh trestného konania, výsluchy v prípravnom konaní vedie tá istá osoba.
§ 134 ods. 4) Trestného poriadku	Obzvlášť zraniteľná obeť podľa zákona o obetiach	a) Osobné vlastnosti obeť; b) Vzťah obeť k páchatelovi alebo závislosti od páchatelja; c) Povaha a okolnosti spáchania trestného činu.	Správne vykonanie výsluchu a prevencia negatívneho dopadu na telesnú integritu alebo duševnú integritu obeť a jej druhotnej viktimizácie	Pribratie psychológa alebo znalca k výsluchu a prekonzultovanie spôsobu vedenia výsluchu pred jeho uskutočnením
Podľa § 134 ods. 5) Trestného poriadku	Obzvlášť zraniteľná obeť podľa zákona o obetiach	Trestný čin proti ľudskej dôstojnosti, obchodovania s ľuďmi alebo týrania blízkej osoby a zverenej osoby	Predchádzanie riziku druhotnej viktimizácie (per analogiam § 135 ods. 1 TP)	Výsluch v prípravnom konaní, ak tomu nebránia závažné dôvody, vedie osoba rovnakého pohlavia ako vypočúvaná osoba.

Cieľom individuálneho posúdenia je na základe vyhodnotenia informácií vzťahujúcich sa k štyrom vyššie uvedeným oblastiam v danom prípade identifikovať, či účasť v trestnom konaní je v prípade individuálnej obeť spojená s rizikom opakovanej viktimizácie alebo riziko, že ju bude páchateľ zastrašovať alebo sa jej vyhrážať.

Výsledkom individuálneho posúdenia je použitie osobitných opatrení na ochranu a podporu obeť. Individuálne posúdenia vytvára teda pre orgány činné v trestnom konaní priestor, aby nezaraďovali obeť mechanicky do kategórie obzvlášť zraniteľná obeť alebo obeť **a mechanicky nepristúpili k využívaniu či nevyužívaniu osobitných opatrení na ochranu a podporu obeť**. Je potrebné, aby boli prijaté opatrenia podľa konkrétnej situácie.

S ohľadom na osobné vlastnosti obeť nie je možné vopred arbitrárne stanoviť, že napríklad dosiahnutím plnoletosti už obeť trestného činu krádeže, nie je zraniteľná s ohľadom na svoj vek, nakoľko v skutočnosti je skúsenosťami a emocionálnym vývojom bližšie k dieťaťu ako k dospelému. Na druhej strane napriek tomu, že obeťou krádeže je osoba staršia ako 75 rokov, nebude potrebné zaznamenať jej výpoveď a zabezpečiť prítomnosť psychológa, pretože v konkrétnom prípade ide o krádež hnuťelnej veci, ktorej strata ani okolnosti spáchania trestného činu túto osobu osobitne netraumatizujú.

V iných prípadoch môže zohrávať dôležitú úlohu vzťah obeť a páchateľa. Napríklad v prípade 19 ročného študenta strednej školy, ktorý nahlasuje krádež mobilného telefónu, je potrebné zvažovať aj to, či krádež nemôže byť súčasťou šikanózneho konania. Pokiaľ páchateľov pozná a ide o súčasť šikany, je takáto obeť vystavená zvýšenému riziku opakovanej viktimizácie a pomsty. Obdobné situácie je potrebné zvažovať aj v prípade, ak medzi obeťou a páchateľom je vzťah podriadenosti a nadriadenosti alebo je z iného dôvodu medzi nimi nerovnovážny mocenský vzťah, napríklad páchateľka je v práci v nadriadenej pozícii, alebo je páchateľom fyzicky zdatnejší sused, či páchateľom je opatrovateľ obeť a pod.

Obeť, ktoré už mali v minulosti skúsenosť s viktimizáciou, najmä ak zažili nepríjemné pocity z dôvodu prístupu orgánov činných v trestnom konaní a súdu, alebo ak výsledok trestného konania nezodpovedal ich očakávaniam alebo ich neochránil pred opakovanou alebo ďalšou viktimizáciou, môžu mať veľké obavy z účasti v trestnom konaní a môžu mať nedôveru v trestné konanie. U obeť, ktoré už boli v minulosti viktimizované, môže účasť v novom trestnom konaní spustiť spomienky na predchádzajúcu viktimizáciu a tieto môžu byť príčinou opätovnej traumatizácie. Najmä treba byť obozretný, ak bola obeť súčasného trestného činu v minulosti obzvlášť zraniteľnou obeťou, napríklad ak sa stala v minulosti obeťou sexuálneho zneužívania, aj keď už od skutku uplynul dlhý čas, je stále pomerne vysoké riziko, že jej policajti alebo úkony v trestnom konaní vyvolajú spomienky na sexuálne zneužívanie, ktoré môžu viesť k opätovnému prežívaniu traumy. Obeť, ktorá bola v minulosti viktimizovaná tým istým páchateľom alebo rovnakým trestným činom, môže pociťovať zahanbenie, predpokladať, že jej polícia nebude veriť, že jej budú pripisovať spoluvinu, prípadne sa cítiť ešte bezmocnejšie. To všetko oslabuje jej vnútornú motiváciu spolupracovať s políciou.

Poslednou oblasťou, ktorá môže mať vplyv na opodstatnenosť použitia osobitných opatrení na ochranu a podporu obeť, je druh alebo povaha a okolnosti spáchanie trestného činu. Ustanovenie bodu 4 § 2 ods. 1 písm. c) zákona o obeťiach obsahuje taxatívny výpočet trestných činov a ponúka tak návod, v prípade akých trestných činov použiť prostriedky osobitných

opatrení na ochranu a podporu obeť. Významné však v tomto ohľade môžu byť aj okolnosti spáchania trestného činu. Pokiaľ obeť označuje páchatela skutku, je vhodné okrem jej vzťahu k nemu aj zistiť, či sa jej páchatel niečím nevyhrážal alebo ju nezastrašoval.

Ako pomôcka pre realizáciu individuálneho posúdenia môžu policajtom a policajtkám poslúžiť indikátory zraniteľnosti, patriace do vyššie spomínaných 4 oblastí. Uvedené indikátory nie sú vyčerpávajúce. Pomôcka by teda nemala byť použitá mechanicky, no môže slúžiť ako metodická podpora pri individuálnom posúdení.

Pri individuálnom posúdení je dôležité sa nespoliehať na uistenie obeť, že sa necíti ohrozená. Obete si niekedy samé nemusia uvedomovať mieru svojej zraniteľnosti alebo riziko hrozacej opakovanej viktimizácie. Tiež nemožno očakávať, že obeť sama upozorní na to, že sa cíti byť ohrozená alebo že sa jej páchatel vyhrážal. Obete totiž nemusia vedieť, že ich obavy či strach z páchatela sú dôležité pre políciu a postupy v trestnom konaní. V neposlednom rade je potrebné uvedomovať si, že situácia obeť sa môže v čase meniť z najrozličnejších príčin tak, že aj keď neboli predtým použité osobitné opatrenia na ochranu a podporu obeť, ich použitie v súčasnosti je opodstatnené.

OBLASŤ: Osobné vlastnosti obeť.

Indikátory:

Vek - mladistvý/á, osoba blízka veku mladistvého, mladý dospelý, osoba staršia 75 rokov, osoba blízka veku 75 rokov...

Pohlavie - žena, transrodový človek...

Sexuálna orientácia - homosexuálna sexuálna orientácia...

Zdravotný stav -- tehotenstvo, zdravotné alebo mentálne postihnutie, psychiatrická diagnóza, chronické ochorenie, osoba zdravotne ťažko postihnutá...

Etnická príslušnosť -- príslušnosť k menšinovému etniku, napr. rómskemu...

Národnosť -- iná ako väčšinová, napr. maďarská, ukrajinská...

Sociálne postavenie – nezamestnaný, sociálne odkázaný, matka na materskej dovolenke, rodič na rodičovskej dovolenke, opatrovateľ zdravotne postihnutého člena rodiny, bydlisko v sociálne segregovaných oblastiach....

Krajina pôvodu obeť -- obeť je na Slovensku cudzincom

Status pobytu obeť -- obeť je migrant alebo utečenec, bez trvalého bydliska...

Indikátory z oblasti osobné vlastnosti obeť, ktorým je potrebné venovať pozornosť sú tie, ktoré môžu obeť nejakým spôsobom znevýhodňovať či robiť zraniteľnou. Mnohé z týchto vlastností sú pre políciu ľahko zistiteľné - napr. vek obeť, zatiaľ čo o iných nie je možné získať informáciu inak ako priamym dopytovaním sa obeť, napr. zdravotný stav. K osobným vlastnostiam patria tiež také, ktoré patria do intímnej sféry a na ktoré sa preto nedopytujeme, napr. sexuálna orientácia. Napriek tomu však môže policajt spraviť vlastný úsudok o tom, či napr. sexuálna orientácia tak, ako môže byť nazeraná zvonku, nemôže byť podnetom pre viktimizáciu a znevýhodnenie obeť.

V úvode je potrebné obeti vysvetliť, prečo sa na tieto otázky budete pýtať. Môžete povedať napríklad toto: Teraz sa Vás potrebujem opýtať niekoľko otázok, aby som lepšie porozumel Vašej situácii a vedel Vám účinnejšie pomôcť. Nie je mojím cieľom "vyzvedieť" či "byť dotieravý" alebo Vás hodnotiť, ale zistiť čo najviac informácií, ktoré môžu byť nápomocné pre ďalší postup. Pokiaľ na niektorú z otázok nebudete vedieť odpovedať, pokojne odpovedzte "neviem". Pokiaľ by ste chceli urobiť prestávku, povedzte mi, prosím.

Príklady otázok týkajúce sa osobných vlastností obeť, na ktoré môže byť v konkrétnej situácii užitočné sa pýtať:

- *Ste tehotná? Máte dieťa mladšie ako 1 rok? Máte dieťa/deti vo veku do 3 rokov? Ste na materskej dovolenke? Ste na rodičovskej dovolenke?*
- *Trpíte nejakou chronickou chorobou? Máte nejaké zdravotné postihnutie? Ako hodnotíte svoj zdravotný stav?*
- *Máte vlastný príjem?*

OBLASŤ: Vzťah obeť k páchatelovi alebo závislosť od páchatela.

Indikátory:

Vzťah obeť k páchatelovi – páchatel je obeť známy, prichádzajú do bežného kontaktu, ale nie je blízkou osobou definovanou podľa zákona, páchatel je blízkou osobou, páchatel je s obeťou v príbuzenskom vzťahu, páchatel žije/žil s obeťou v spoločnej domácnosti, páchatel je/bol s obeťou v partnerskom vzťahu...

Závislosť obeť na páchatelovi – finančná, materiálna a iná.

Mocenská nerovnováha – napríklad podriadený/nadriadený, odkázaná osoba/opatrovateľ.

Nerovnováha vo vnútorných zdrojoch – napríklad fyzická prevaha páchatela, ekonomická prevaha páchatela.

Nerovnováha vo vonkajších zdrojoch – napríklad osamelá osoba/osoba s podporou komunity, páchatel je verejne uznávaná osoba, osoba s pozitívnym imidžom.

Indikátory v tejto oblasti zisťujú informácie týkajúce sa blízkosti vzťahu medzi obeťou a páchatelom, existujúcej závislosti obeť na páchatelovi, mocenskej nerovnováhy v ich vzťahu či nerovnosť postavenia obeť v porovnaní s páchatelom, pretože tieto môžu zvyšovať zraniteľnosť obeť a možnosť opakovanej viktimizácie.

Príklady otázok týkajúce sa indikátorov v tejto oblasti, na ktoré môže byť v konkrétnej situácii užitočné sa pýtať:

- *Kto vás ohrozuje? Je to len jedna osoba alebo viac osôb?*
- *Aký je váš vzťah k páchatelovi? Môžete ho stručne opísať?*
- *Je páchatel váš nadriadený?*
- *Žijete spolu v jednej domácnosti?*
- *Žijete sama? Máte rodinu?*

- *Kde sa stretávate?*
- *Ste na páchatelovi závislá? Ako?*
- *Máte prístup k financiám? Máte vlastný účet? Má páchatel prístup k vášmu účtu?*
- *Stáva sa, že vás páchatel sleduje? Kontaktuje vás (telefón, e-mail)? Obťažuje vás alebo vás obťažoval?*
- *Máte niekoho (rodina, priatelia, širšia komunita), na koho sa môžete obrátiť s prosbou o pomoc/podporu?...*

OBLASŤ: Predošlá skúsenosť obeť s viktimizáciou.

Indikátory:

Nedôvera v orgány činné v trestnom konaní a súdy na základe predošlej skúsenosti

Predošlá viktimizácia niektorým z trestných činov podľa ustanovenia bodu 4 §2 ods. 1 písm. c) alebo predošlá viktimizácia z osobitného motívu

Opakovaná viktimizácia tým istým páchatelom alebo tým istým druhom trestného činu

Príklady otázok týkajúce sa indikátorov v tejto oblasti, na ktoré môže byť v konkrétnej situácii užitočné sa pýtať:

- *Stalo sa vám niečo podobné už v minulosti? Čo sa stalo?*
- *Máte už skúsenosť s ohlasovaním trestného činu? Už ste niekedy vypovedali na polícii? Kvôli čomu?*
- *Ak ste v minulosti kontaktovali políciu, aká bola vaša skúsenosť?*
- *Cítite sa ohrozený/ohrozená ďalším konaním páchatel'a? Z čoho máte strach?*
- *Správal sa k vám podobne aj v minulosti? Zaútočil na vás aj predtým?*
- *Deje sa násilie vo vzťahu k vám a/alebo vašim blízkym čoraz častejšie, zhoršuje a stupňuje sa násilie?*
- *Stalo sa to prvý raz?*
- *Ako dlho trvá toto konanie/správanie/násilie?*
- *Okrem (...) zažili ste od XY aj iné konanie, ktoré vám bolo neprijemné (Vyhrážal sa vám alebo vás zastrásoval? Zaútočil na vás fyzicky?)*
- *Vyhráža sa vám páchatel? Ako sa vám vyhráža?*
- *Má prístup k zbraňu? Ohrozoval vás niekedy zbraňou alebo sa jej použitím vyhrážal?*
- *Čoho je ešte podľa vás schopný?*
- *Stáva sa, že vás páchatel sleduje? Kontaktuje vás (telefón, e-mail)? Obťažuje vás alebo vás obťažoval?*

OBLASŤ: Druh alebo povaha a okolnosti spáchania trestného činu.

Indikátory:

Viktimizácia niektorým z trestných činov podľa ustanovenia bodu 4 §2 ods. 1 písm. c) alebo viktimizácia z osobitného motívu

Svedkami trestného činu sú blízke osoby obete

Pokračujúci trestný čin alebo trvajúci trestný čin

Okolnosti spáchania trestného činu napr. vyhrážal sa obeti alebo svedkom po spáchaní trestného činu, hrozil použitím zbrane alebo opakovaním viktimizácie, páchatel sa v minulosti správal násilne alebo spáchal protiprávny čin a pod.

Spáchanie trestného činu súvisí alebo je trestným činom úžery, kupliarstva, vydierania, nebezpečného prenasledovania, obmedzovania osobnej slobody a pod.

Pri rôznych obetiach rôznych trestných činov môžu vystúpiť do popredia iné indikátory. Rovnako niektoré otázky môže byť relevantné pýtať sa v jednom prípade, avšak nie v inom. Použitie poradie indikátorov nevypovedá o ich dôležitosti. Pri konkrétnej obeti sa môžu ukázať ako dôležité indikátory z rôznych oblastí. Ich kombinácia znásobuje možnosti opakovanej viktimizácie obete. V týchto prípadoch je potrebné pristúpiť k svedomitému individuálnemu posúdeniu obete a vylúčiť použitie osobitných opatrení na ochranu a podporu len v skutočne odôvodnených prípadoch. Použitie osobitných opatrení na ochranu a podporu obete uľahčuje aj postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov, najmä ak obeť v dôsledku vzťahu k páchatelovi, jeho konaniu pred a po spáchaní trestného činu nebude mať dostatok vnútorných síl alebo nebude ochotná spolupracovať v trestnom konaní. Záujem o situáciu obete, o jej pocity a obavy, môžu policajtom otvoriť cestu k ďalším informáciám dôležitým pre trestné konania aj pre zaistenie bezpečnosti obete.

5 Príloha - používané pojmy

V texte používané pojmy obeť, obzvlášť zraniteľná obeť, obeť násilného trestného činu, trestný čin domáceho násilia, druhotná viktimizácia a opakovaná viktimizácia definujeme podľa zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej ako „zákon o obetiach“). Podľa tejto právnej úpravy je:

Obeťou:

1. fyzická osoba, ktorej bolo alebo malo byť trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková škoda, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené, či ohrozené jej zákonom chránené práva alebo slobody,
2. príbuzný v priamom rade, osvojiteľ, osvojenec, súrodenec, manžel a osoba, ktorá žila v čase smrti v spoločnej domácnosti s osobou, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť, ako aj osoba závislá od osoby, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť, ak utrpeli v dôsledku smrti tejto osoby škodu.

Obzvlášť zraniteľnou obeťou:

1. dieťa; dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov, a ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak,
2. osoba staršia ako 75 rokov,
3. osoba so zdravotným postihnutím,
4. obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násilia,
5. obeť trestného činu spáchaného násilím alebo hrozbou násilia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery,
6. obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obeť a jej osobných vlastností, vzťahu k páchatelovi alebo závislosti od páchatela, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu.

Obeťou násilného trestného činu je fyzická osoba, ktorej bola

1. úmyselným násilným trestným činom spôsobená ujma na zdraví; ak táto osoba v dôsledku tohto činu zomrela (ďalej len „zomretý“), obeťou násilného trestného činu je aj pozostalý manžel po zomretom a pozostalé dieťa po zomretom, a ak ich niet, pozostalý rodič po zomretom, a ak ho niet, osoba, ku ktorej mal zomretý vyživovaciu povinnosť, ak odsek 3 neustanovuje inak,
2. spôsobená morálna škoda trestným činom obchodovania s ľuďmi, znásilnenia, sexuálneho násilia alebo sexuálneho zneužívania.

Trestným činom domáceho násilia je trestný čin spáchaný násilím alebo hrozbou násilia na príbuznom v priamom rade, osvojiteľovi, osvojencovi, súrodencovi, manželovi, bývalom manželovi, druhovi, bývalom druhovi, rodičovi spoločného dieťaťa alebo inej osobe, ktorá s páchatelom žije alebo žila v spoločnej domácnosti.

Druhotnou viktimizáciou je ujma, ktorá obeti vznikla v dôsledku konania alebo nekonania orgánu verejnej moci, subjektu poskytujúceho pomoc obetiam, poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, znalca, tlmočníka, obhajcu alebo oznamovacích prostriedkov.

Opakovanou viktimizáciou je ujma, ktorá obeti vznikla v dôsledku pokračujúceho konania páchatela, ktoré spočíva v pôsobení na obeť vyhrážaním, zastrašovaním, nátlakom, zneužívaním moci nad obeťou, pomstami sa alebo inou formou s cieľom pôsobiť na fyzickú integritu obeť alebo psychickú integritu obeť.